

Kapittel 10

NORDKAPP – SUPERPROFIT OG LOKALT SINNE

Arvid Viken

Det har i mange år vært misnøye i Nordkapp over hvordan Nordkapplandet forvaltes. Lokalt brukes tidvis begrepet Nordkappfjellet, et fjell mange i lokalsamfunnet betrakter som sitt fjell. De irriteres over at eksterne investorer og selskaper innkasserer inntektene som attraksjonen skaper. Det tas ut en betydelig grunnrente som nesten ikke er beskattet. Siden leiekontraktene i 2018 skulle reforhandles, presset både kommunen og befolkningen på for å få et nytt regime. Men selskapene og Finnmarkseiendommen avviste dette. Derfor har det vokst fram et sinne i Nordkapp, mot det mange av innbyggerne mener er et svik mot lokalsamfunnet. Kapitlet diskuterer dette sinnet.

Innledning

I september 2020 gikk 250 personer i fakkeltog i Honningsvåg for et varmere og mer inkluderende samfunn i Nordkapp kommune.¹ Dette var en slags protest mot de mange stridighetene man lokalt følte på. Baktalelser, negative kommentarer og trakassering, på Facebook, i hverdagslivet og i kommunestyresalen, var bakgrunnen. Slikt går ut over kommunens omdømme, ble det hevdet,² og: «Stridens kjerne er

---

¹ NRK. «Her går folk i fakkeltog fordi de er møkklei kranling og dårlig stemning.» *NRK Troms og Finnmark*, 2020 (nedlastet 11.1.2022); «*Nordkapp-konflikten preger Honningsvåg: – Det er ikke hyggelig å bo i her nå.*» *NRK Troms og Finnmark*, 2021 (nedlastet 11.01.2022).

² NRK., op.cit.

de mange konfliktene rundt Nordkapp-plataet.» Som forsker har jeg hatt et blikk på Nordkapp siden slutten av 1980-tallet. Siden første konferanse jeg overvar der Nordkapp var et tema, har jeg møtt sinte mennesker. Folk var irritert, frustrert eller indignert over at ett selskap har enerett til forretningsdrift der og til de store inntektene som en bomavgift representerer for driverne og eierne. Nordkappsaka, som den gjerne kalles, er egentlig av enda eldre dato, fra 1928 da Finnmarks Jordsalgslag, altså staten, ga Nordkaps Vel enerett til forretningsvirksomhet på plataet, noe selskapet hadde satt som betingelse for å drive der. Inntektene fra bomavgifta representerer det en kaller en grunnrente. Begrepet dekker en situasjon hvor en privat aktør tar ut inntekter fra en fellesressurs og i varierende grad gir noe tilbake samfunnet der produksjonen finner sted. Når disse inntektene er spesielt store, kalles det superprofitt. Nordkappsaka viser at grunnrenteproblematikken ikke er upolitisk, og at et grunnrenteuttak kan skape sinne som fører til støy og konflikter lokalt.

I kapitlet skal grunnrenta på Nordkapp illustreres og problematiseres: dens størrelse, hvordan monopolet ble etablert og har blitt beskyttet, hvordan lokale myndigheter har vært holdt utenfor, og hvordan alt dette har skapt et sinne mot driverne og mot selskapet som på vegne av fellesskapet forvalter grunnen. Sinne slik begrepet brukes her, men også som teoretisk kategori, er bredt og omfatter også det vi kjenner som raseri, irritasjon, indignasjon, forferdelse, tristhet og mer til, og knyttes gjerne til beskyldninger om utbytting, overgrep mot lokalsamfunn, arroganse, grådighet og urettferdighet. Sinnet i Nordkapp er løftet opp til politisk nivå og kan kalles et politisk sinne. Blant annet har dette skapt et motsinne blant mennesker som forsvarer dem sinnet er rettet mot.

Innledningsvis i kapitlet vil jeg anslå størrelsen på grunnrenteuttaket for nordkappturismen. Dernest ser jeg på sinne som en teoretisk kategori. I de to påfølgende avsnittene viser jeg hvordan kommunen har vært holdt utenfor, og hva som følger med et monopol. En gjennomgang av de nylige reforhandlingene om feste (leie) av grunnen følger så, og til sist vises hvordan det politiske sinnet kommer til uttrykk. Data er dokumenter i saka og nettsider – blant annet Facebook-siden til motstanderne av det Nordkapp-regimet man har hatt de siste 30 åra, samt intervjuer med åtte personer som på en eller annen måte har hatt en rolle i saka, som politikere eller aksjonister.

Grunnrente på Nordkapp

Fra gammelt av var Nordkappfjellet³ et reinbeite og et rundingspunkt og landemerke for sjøfarende. Siden 1553, da britiske Richard Chancellor satte Nordkapp på internasjonale kart og navnga stedet, har det vært et globalt reisemål. Italieneren Francesco Negri (1663) laget den første kjente reiseskildringa fra Nordkapp, og siden har det blitt ganske mange beretninger. Fra slutten av 1800-tallet har Nordkapp vært et turistmål, først og fremst basert på sin beliggenhet. Fjellets nordlighet kan ikke bestrides, sjøl om det rent faktisk ikke er det nordligste punktet verken på Magerøya eller på Fastlands-Norge. I turistmarkedets øyne er det imidlertid det.

Nordkapp kan knapt nok kalles et sted – det har ikke bodd mennesker der, og sjøl i dag er det bare noen få rom for ansatte i turistanlegget. Nordkapp er en klippe, og det som har vært av menneskelig aktivitet der, har vært knyttet til reindrift og turisme og i noen grad friluftsliv. Utviklinga av turismen der er summarisk beskrevet i *Årbok for Nordkapp 2016*.⁴ I 1892 ble den første «champagnepavillionen» anlagt, mens første nordkapphall åpnet i 1959. Seinere har hallen blitt endret flere ganger, og i 1988 ble den omgjort til en moderne turistattraksjon, som ble justert i 1997. Veien dit var ferdig i 1956. Siden 1929 har dyre- og plantelivet på plataet vært vernet. Eierne av anleggene har hele tiden vært Nordkaps Vel, et selskap som har vært gjenstand for en rekke eierskifter.

Nordkapp gir betydelige inntekter både til lokalsamfunnet og eierne og driverne av anlegget på Nordkappfjellet. Nordkapphallen tok i 2016 imot 260 500 turister.⁵ I 1995 var tallet 215 000. Helt siden 1980-tallet har det vært en jevn stigning i besøkstallene. Sammensetninga av turistene har imidlertid endret seg mye. Antall bussturister har gått ned fra 122 000 til 57 000 mellom 1995 og 2016, mens skipsturistene ble flere – en økning fra 41 000 til 127 000 i samme tidsperiode. Grupper «private reisende» (reisende med bil, bobil, motorsykkel, sykkel) har vært relativt stabil (cirka 24 %). En analyse av hva turismen betyr i inntekter og verdiskaping, ble gjort av konsulentselskapet Menon i 2017.⁶ Deres

³ Nordkapp er både navnet på kommunen og turiststedet. Dette omtales lokalt gjerne som Nordkappfjellet, i turismesammenheng som Nordkappplataet (eller bare plataet). Noen ganger blir Nordkapphallen omtalt, det henspiller på det oppbygde turistanlegget.

⁴ Holmgren, H. og Richter-Hanssen, E. «Tilskuer og deltager i forvaltningen av Nordkapp.» I Lindkvist, K.B. (red.), *Årbok for Nordkapp 2016* (s. 85–96). Honningsvåg: Nordkapp historielag og Nordkappmuseet, 2016.

⁵ Jacobsen, E.W., Holmen, R.B. og Iversen E.K. *Nordkappplataets betydning for Nordkapp kommune* (Menon-rapporten). Oslo: Menon Economics, 2017.

⁶ Ibid.

beregninger forteller at turistene hadde et forbruk av reisetjenester på NOK 355 millioner i 2015, hvorav 100 millioner gikk til varehandelen. Sysselsettingsmessig tilsvarer turistkonsumet 210 arbeidsplasser, hvorav 175 i reiselivet. Scandic, driftsselskapet både for hotellene og Nordkapphallen, sysselsatte 71 personer i 2016. Verdiskapinga i reiselivet – definert som summen av lønnskostnader og bruttodriftsresultat – ble beregnet til NOK 167 millioner, altså nærmere én million NOK per sysselsatt. Menon-rapporten tar en del forbehold og er omtrentlig i bruk av begreper, men gir likevel et bilde av et omfattende reiseliv i Nordkapp.

Menons analyse viser ikke hvor mye av inntektene fra Nordkapp som kan sies å skape en superprofitt. Det er kun bomavgifta som representerer grunnrente, ikke inntektene fra resten av virksomheten. Dersom en antar at 250 000 turister i snitt betaler NOK 200 for å komme inn, betyr det NOK 50 millioner i inntekter. Utgiftene knyttet til denne «produksjonen» er minimale: drift og bemanning av en billettkiosk. I tillegg kommer påslaget som de mange operatørene gjør for hver passasjer de bringer dit, en busstur på 34 kilometer hver vei. Menon-rapporten sier at 127 000 nordkappbesøkende kom sjøveien i 2016. Påslaget i cruisebransjen er ofte på over 50 %, trolig noe lavere hos Hurtigruten. I 2022 kostet utflukten NOK 1512 hos Hurtigruten, NOK 790 med rutebuss. Om en anslår gjennomsnittlig påslag til å være NOK 300 (noen mener at det ofte er mer enn det dobbelte) for de sjøbårne turistene, blir dette en samlet inntekt på cirka NOK 38 millioner. Altså, om all superprofitt regnes inn, var den på nærmere NOK 90 millioner, kanskje mer, i 2016. Så langt har en forsvinnende liten andel av disse pengene tilfalt lokale innbyggere eller myndigheter. Nordkapp er derfor et godt eksempel på superprofitt, grunnrente og manglende særbeskatning av slike inntekter.

Siden 1990-tallet har det vært foreslått, både lokalt og fra departementshold, at man burde skille mellom parkeringsavgift og inngangspenger for å komme inn i Nordkapphallen. Dette har også vært gjennomført, men turistene har sjøl måttet be om bare å betale for parkering, ellers blir en trukket for begge deler – i én billett. Eier og driver har åpenbart villet betrakte det som en helhetlig attraksjon, med inne- og uteområder, inklusive en parkeringsplass. Alternativet er å avkreve en betydelig *cover charge* for å komme inn i Nordkapphallen eller la det være gratis. Cover charge vil bety at turistene må betale en inngangsbillett for å komme inn på noe som

kan fortone seg som et serveringssted med butikk. Trolig var dette også en grunn for driverne/eierne til å gå til sak mot kommunen for å få beholde regien på parkeringsplassen.

Politisk sinne – hva er det?⁷

Siden starten på dette århundret har verden vært vitne til sinte mennesker som protesterer mot eksisterende politiske regimer. Verhoeven og Duyvendak⁸ viser til eksempler fra flere steder i Europa, knyttet til utbyggingprosjekter som folk har blitt provosert av. Ofte er lokal misnøye av såkalt nimby-karakter (*not in my backyard*) – altså noe som vedgår en personlig. Men det kan også være protester rettet mot regimer som sådan eller mot politikken på bestemte samfunnsfelt, slik starten var for de gule vestene i Frankrike og bøndernes massive protester mot myndighetenes landbrukspolitik i India. Protester har også vært rettet mot private aktørgrupper, for eksempel mot bankers grådighet.⁹ Protestene kan materialisere seg i at sinte mennesker samles i gatene og markerer sin avsky eller sitt sinne, ofte kombinert med debatter og organisering på sosiale medier. Sinnet kan være rettet mot en materialitet som oppleves som urettferdig. Like viktig som det å straffe den som har forvoldt uretten, er det å få anerkjennelse av urettferdighet eller et misforhold, hevder Silva.¹⁰

Den akademiske oppfatningen av sinne er at det er en «respons på en oppfattet urettferdighet»¹¹. Det omtales som regel som en emosjon, noe vi føler, gjerne knyttet til en materiell realitet – som at eksterne selskaper skor seg på Nordkapp som naturressurs. Det er sjølsagt psykologene som har vært mest opptatt av sinne og sinne som emosjon, men fenomenet er også grundig diskutert i filosofi, sosialantropologi og sosiologi. En av debatene gjelder hvorvidt sinne er en innebygd mental tilstand, en kroppslig reaksjon eller en sosialt eller kulturelt betinget emosjon. Når vi tror noen behandler oss urettferdig, utnytter oss eller tilegner seg noe som er vårt,

---

⁷ En takk til Gaute Svensson for en fruktbar samtale som satte meg på sporet av sinne som analytisk kategori.

⁸ Verhoeven, I. og Duyvendak, J.W. «Enter emotions. Appealing to anxiety and anger in a process of municipal amalgamation.» I *Critical Policy Studies*, årg. 10 (2016): 468–485.

⁹ White, P. «Making political anger possible: A task for civic education.» I *Journal of Philosophy of Education*, årg. 46 (2012): 1–13.

¹⁰ Silva, L. «The Efficacy of Anger: Recognition and Retribution.» I Falcato, A. og Silva, S. (red.), *The Politics of Emotional Shockwaves* (s. 27–55). London: Palgrave MacMillan, 2021.

¹¹ Holmes, M. «Introduction. The importance of being angry: Anger in political life.» I *European Journal of Social Theory*, årg. 7 (2004): 123.

er sinne en adekvat følelsesmessig reaksjon, ofte koplet med andres manglende evne eller vilje til å tilpasse seg allment aksepterte sosiale normer.¹² Dixon¹³ insisterer på at begrepet må forstås mangfoldig. Han hevder, med henvisning til faghistorie og historiske hendelser preget av sinne, at sinne er uttrykk for mange forskjellige emosjoner. Han viser også til alle begrepene som omtrent betyr det samme, som raseri, vrede, skuffelse, fortvilelse, utilfredshet, indignasjon, alle fenomener som kan danne grunnlag for politiske protester.¹⁴ Dixon mener at vi heller bør omtale fenomenet eller fenomenene i flertall, som *sinner*. Han understreker også sinnets kulturelle karakter, blant annet med henvisning til Jean Briggs¹⁵ forskning blant *utkuer*, hvor sinne aldri kommer eksplisitt til uttrykk. Et liknende mantra har også eksistert i mange andre kulturer; sinne skal skjules, dempes og kontrolleres og framfor alt ikke føre til overilte handlinger. Og hevnen er en særlig omstridt reaksjon.¹⁶ White¹⁷ understreker at det gjerne er *troen* på at noe er galt, som gjør oss sint. Dette hender stadig i hverdagslivet, men har også et kollektivt og politisk motstykke. Som en reaksjon på politiske handlinger eller beslutninger kan sinne betraktes som en politisk emosjon, sier White. Helt siden Aristoteles' tid har sinne vært sett på som et politisk uttrykk. «Politisk sinne er sinne rettet mot strukturer, politikk eller lover (og de som skaper og utøver dem)», sier Cherry.¹⁸ En av diskusjonene er hvorvidt sinne er en fruktbar reaksjon, og hvordan det kan brukes konstruktivt til å skape endring. «Sinne er en anerkjent måte for å få fram urettferdighet og undertrykkelse på», sier Cherry (s. 5). Å omgjøre opplevd urettferdighet til politisk sinne er en måte å takle den på, hevder hun. Sinnet har dessuten en kommunikativ verdi – en måte å skape en erkjennelse av en pågående urettferdighet på. Sinne er et signal om at noe er galt, og et varsel om en type adferd som ikke er godtatt. Det kan også være en plattform for handling – man gjør noe med det som skaper sinnet.

Martha Nussbaum¹⁹ understreker at sinne er noe som opptrer i nuet, en slags overgang. Hun understreker dette gjennom å omtale tilstanden

---

¹² Verhoeven og Duyvendak, op.cit.

¹³ Dixon, T. «What is the history of anger a history of?» I *Emotions: History, Culture, Society*, årg. 4 (2020): 1–34.

¹⁴ Op.cit.

¹⁵ Briggs, J.L. *Never in anger*. London: Harvard University Press, 1979.

¹⁶ Nussbaum, M.S. «Transitional anger.» I *Journal of the American Philosophical Association*, årg. 1 (2015): 41–56.

¹⁷ White, op.cit.

¹⁸ Cherry, M. «Political anger.» I *Philosophy Compass*, årg. 17 (2021): 1–11.

¹⁹ Nussbaum, op.cit.

som *overgangssinne*. Et sinne vil som regel gå over i noe annet, en tanke, kanskje også en handling som tar fatt i fenomenet som skapte sinnet. Temporaliteten er trolig både en fordel og en svakhet. Handlinger som protester i gatene bør trolig ikke vedvare, men det kan også hende at gløden folk hadde i øyeblikket, svekkes. Det som har skjedd etter den arabiske våren eller i Frankrike etter de gule vestenes markering, kan tyde på det. På den annen side er det også eksempler på at et vedvarende sinne kan skape endring. Bøndene i India fikk etter flere år med protester myndighetene til å gi opp en politikk som ville gi store landbruksselskaper mer makt. Derfor sies det at det nesten alltid vil komme noe bra ut av et sinne²⁰ (Degerman, 2017). Nussbaum²¹ advarer mot trangen til å ta hevn og til å svare med destruktive motsvar. Hun sier at vi heller må fokusere på framtida, finne løsninger på konflikter. Sinne er en destruktiv oppmerksomhet rundt fortida, slik hun ser det, og viser til vår tids store ledere, som Gandhi, Luther King og Mandela, som alle vendte blikket mot framtida.

Som et sosialt og kulturelt fenomen er sinne også påvirket av hvordan det blir omtalt i akademisk litteratur og i mediene.²² Sinne som en reaksjon på observerte og diskuterte sosiale fenomener blir preget av disse debattene. Mens man tidligere kanskje ikke problematiserte at noen gjorde seg rike ved å utnytte naturressurser, er dette i dag blitt et hett tema i samfunnsdebatten. Fiskeoppdrett hadde eksistert som næring i nærmere 40 år før den ble ordentlig debattert. Erkjennelsen av at oppdretterne utnytter en fellesressurs, hav og fjorder, uten å betale fellesskapet for det, tok tid. Foreløpig er forslaget om 40 % grunnrenteskatt i laksenæringa lagt til side. For mange gjelder trolig en liknende forståelse av Nordkapp. Erkjennelsen av at det er en fellesressurs, *vårt fjell*, har oppstått over tid og må ses i lys av ulike diskurser, om fellesgoder, allemannsretten, kolonisering og urettferdighet. Men denne forståelsen deles ikke av alle. Det er altså ikke overraskende at protesten mot regimet har kommet først i våre dager. Sinnet utvikler seg parallelt med og som en funksjon av endrete syn på naturen, naturverdier, turismen som næring og grunnlag for inntjening. Dette tar tid og representerer samfunnsmessige endringer og en mer reflektert

---

²⁰ Nussbaum, op.cit.; Degerman, D. «Anger and forgiveness: Resentment, generosity, and justice.» I *Academia, Contemporary Political Theory*, årg. 17 (2017), www.palgrave.com/journals.

²¹ Nussbaum, op.cit.

²² Wahl-Jorgensen, K. «Towards a typology of mediated anger: Routine coverage of protest and political emotion.» I *International Journal of Communication*, årg. 12 (2018): 2071–2087.

offentlighet. White²³ (s. 4) sier det slik: «For å bli politisk sint ... trenger du forståelse av politisk spill, med andre ord, være politisk skolert.»

I sinneforskninga er man naturlig nok opptatt av hvordan man skal komme videre. Sinne er på mange måter et bedre utgangspunkt enn angst, fortvilelse eller oppgitthet. Sinne eller aggresjon som deles av flere, kan gi et grunnlag for politisk mobilisering. Derfor er det også et demokratisk element i sinne, og, som White sier, alternativene er mye verre. Ignoranse eller likegyldighet er en langt større trussel mot demokratiet enn sinne, sier hun. Og som Nussbaum og andre har påpekt, bør man ikke bruke all energi på å anklage dem som forårsaker urettferdighet, men heller bruke krefter på å utforme fredsstrategier, formulere håp for framtida både for dem som har forårsaket urett, ofrene og samfunnet – de trenger alle å bli helbredet.²⁴ Dette er også Nussbaums mantra: La sinnet være en overgang til noe som er mer positivt. Men noen vil også mene at urett skal straffes, eller i alle fall rettes opp, før man kan gå videre. For å få til en positiv utvikling kan sinne være et nødvendig mellomspill.

Den turistiske erobringa av Nordkapp²⁵

Cruiseturismen i Norge vokste fram på siste halvdel av 1800-tallet. Nordkapp ble fort ett av målene og ilandstigningspunktene. Turistene gikk i land i Hornvika 307 høydemeter nedenfor og klatret opp til platået, for de fleste en strabasjøs oppstigning. På slutten av 1800-tallet var det både kafé og posthus i Hornvika. På 1920-tallet gikk hurtigruteselskapene i bresjen for etableringa av et selskap, Nordkaps Vel, som skulle stå for utvikling av nødvendig tilrettelegging for de besøkende oppe på platået. I den forbindelse krevde selskapet å få kontroll over arealene mellom Hornvika og klippekanten. Dette ble oppfattet som en provokasjon av nordkappsamfunnet, som protesterte høylytt, men ble avvist.²⁶ Folk følte seg lurt, de skulle ikke lenger få drive handel slik de hadde gjort inntil da.²⁷ Kommunestyret var satt på sidelinja og har stort sett vært det siden, slik det beskrives av

²³ White, op.cit.

²⁴ Allen, D. «Democratic dis-ease: On anger and the troubling nature of punishment.» I Bandes, S. (red.), *The passions of law* (s. 191–224). New York: New York University Press, 1999.

²⁵ En versjon av dette og neste avsnitt finnes også i Viken, A. (red.), *Turismens paradokser*. Stamsund: Orkana Akademisk, 2020.

²⁶ Holmgren og Richter-Hanssen, op.cit.

²⁷ Gustavsen, J. «Kampen om Nordkapp. Intervju med tidligere ordfører Odd Holmgren.» I Lindkvist, K.B. (red.), *Årbok for Nordkapp 2016* (s. 82–85). Honningsvåg: Nordkapp historielag og Nordkappmuseet, 2016.

tidligere ordfører Odd Holmgren.²⁸ Dette var også en av grunnene til at Honningsvåg og Omegn Turistforening ble etablert i 1927. Sammen med kommunen arbeidet denne organisasjonen for etablering av vei til platået. Den sto ferdig i 1957, finansiert gjennom kommunal forskuttering og bompenger. Likevel ble kommunen fortsatt holdt på avstand, og den vant heller ikke fram da den ville endre konsesjonsbetingelsene i 1958. Dermed ble leieforholdet forlenget i 30 år til, og det skjedde atter en gang i 1988. I 2017 startet forhandlingene om de neste 30 åra. Kommunen hadde også ved flere andre anledninger prøvd å forbedre sin posisjon, blant annet i 1974 da Nordkaps Vel innførte en inngangsbillett, og i 1981 da staten solgte sine eierinteresser i Nordnorsk Hotelldrift. Kommunen ville overta, men ble ikke hørt, og SAS fikk kjøpe hotellene.²⁹

I årboka til Nordkapp Historielag fra 2016 presenterer John Gustavsen³⁰ et intervju med tidligere ordfører Odd Holmgren, som forteller hvordan kommunen på slutten av 1900-tallet forholdt seg til Nordkappplatået. Han ser på 1980-tallet som et vendepunkt for turismen på Nordkapp. Kommunen tilsatte egen reiselivssjef og var på banen, slik han så det. Finnmarkshotellene var nå blitt til SAS-hoteller, og selskapet så muligheter for en vesentlig økning av turismen til Nordkapp. Trafikken hadde økt, men man antok at ved å etablere en ny attraksjon der, i første rekke en forbedring av fasilitetene, ville trafikken kunne økes ytterligere. Det var særlig hotelldirektør Rolf Holmen i Honningsvåg som hadde dette blikket. Han rykket opp som sjef for alle SAS-hotellene i Finnmark og satte i gang et prosjekt som ble kalt «Nordkapp 1990». Det innebar etablering av en stor «hall», med toaletter, butikk, flere serveringssteder, og i tillegg flere opplevelsespunkter. En film viser Nordkapp og Finnmark på ulike årstider, videre er det en stein med flere kongers navnetrekk, et økumenisk kapell og en panoramabar. Utbygginga representerte en betydelig forbedring for de besøkende, med innearealer og døgn-åpne toalettfasiliteter. Prosjektet var budsjettert til 65 millioner kroner, men regninga kom på langt over 100 millioner, sies det. Overskridelsen gjorde at hovedeieren av Nordkaps Vel, Kosmos, som hadde overtatt hurtigruteselskapenes eierandeler, ville selge seg ut. Kommunen var igjen interessert i å overta, men klarte ikke å komme fram til en

---

²⁸ Ibid.

²⁹ Holmgren, H. og Richter-Hanssen, E. «Nordkapp og reiselivet.» I Lindkvist, K.B. (red.), Årbok for Nordkapp 2016 (s. 81). Honningsvåg: Nordkapp historielag og Nordkappmuseet, 2016.

³⁰ Gustavsen, op.cit.

gangbar finansieringsmodell. Tidligere ordfører Holmgren sier at «SAS, fylkesordføreren og fylkesmannen i Finnmark, kanskje med DnC som bakspiller, må ha blitt enige om å hindre at Nordkapp kommune fikk aksjemajoriteten».³¹ Det endte med at SAS fikk tilslaget på aksjeposten. Det hører også med til saka at statens mann i fylket, fylkesmann Anders Aune, var varamann til styret i Nordkaps Vel, samtidig som han var den som skulle godkjenne eventuelle kommunale disposisjoner. Holmgren mer enn antyder at staten og fylket i ledtog med kapitalinteressene holdt den lille kommunen utenfor, og at kommunen som en legitim interessent aldri ble anerkjent.³² I dette lå det en kime til frustrasjon og sinne.

Ordninga med inngangsbillett har et omstridt rettsgrunnlag. Alt på 1970-tallet prøvde kommunen å få forståelse for at en inngangsavgift måtte hjemles i friluftslovens § 14, som gir kommunene adgang til å innføre avgifter for å dekke omkostningene ved tilrettelegging. Kommunen ble ikke hørt i saka. Miljøverndepartementet vurderte avgifta på Nordkapp flere ganger, men var lenge unnvikende med å anerkjenne kommunens krav. Først i 2014, etter påtrykk fra friluftslivsorganisasjonene, ble Nordkaps Vel bedt om å vise fram et løyve fra kommunen. Dette ble omsøkt og innvilget med en rekke betingelser. På slutten av 2019 ble dette regimet underkjent av fylkesmannen, og i 2021 stadfestet tingretten at kommunen skal ha regi på parkeringsplassen.

Nordkapps eiere og drivere har altså navigert slik at kommunen og det lokale næringslivet har vært holdt utenfor, både med hensyn til eierskap, styring, forretningsdrift og inntekter. Attraksjonen har vært drevet på samme vis siden 1989 og framstår derfor som stabil, men servil, hevder flere av mine informanter. Og sinnet har ikke gått over, det har snarere blitt sterkere og mer mangfoldig. De har det til felles at de vil ha anerkjennelse for urimeligheten i dagens ordning på Nordkapp-plataet. Likevel har det skjedd endringer i turismen på Magerøya. Reiselivet er blitt mer mangfoldig, med flere aktører som lever av nordkapptrafikken, en gryende opplevelsesnæring og en voksende fisketurismenæring.³³

---

³¹ Gustavsen, op.cit.

³² Gustavsen, op.cit.

³³ Holmgren, H. og Lindkvist, K.B. «Resource management regimes and innovation in peripheral nature-based tourism: The case of North Cape tourism and seafishing tourism.» I *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography*, årg. 70, nr. 4 (2016): 203–215; Viken, A. og Aarsaether, N. «Transforming an iconic attraction into a diversified destination: The case of North Cape tourism.» I *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, årg. 13 (2013): 38–54.

Monopol og eksklusjon

Festeavtalen fra 1928 ga altså Nordkaps Vel enerett til å drive forretning på Nordkappfjellet, med unntak av reindriften, som fortsatte som tidligere, mens reindrivernes bigeskjeft, salg av suvenirer, ble bortvist. De ble dermed fratatt etablerte og hevdvunne rettigheter. Legaliteten i monopolavtalen er heller tvilsom, også fordi statens eiendomsrett betviles. Siden 1970-tallet, først gjennom Sverre Tønnesens doktoravhandling,³⁴ har statens eiendomsrett i Finnmark vært underkjent. Tønnesens avhandling slo fast at det var finnmarkingene som eier grunnen.³⁵ Dermed kan også rettsgrunnlaget til dagens Finnmarkseiendommen trekkes i tvil. Dette skjedde nylig i Karasjok, hvor Finnmarkskommisjonen slo fast at det er bygda som bør eie grunnen. Reindriverne som ved Nordkaps Vels inntog på plataet ble fortrent, har i seinere tiår solgt suvenirer i Skarsvågkrysset eller på sin sommerboplass, cirka fem kilometer før Nordkappfjellet. Her har familien et enkelt utsalgssted, utstyrt med samiske markører. Det er ganske uforståelig at denne aktøren ikke er en del av attraksjonen på plataet.

Monopolstatusen har altså stor symbolsk kraft og er et tegn på en vedvarende kolonisering, noe som også irriterer. Monopolsituasjonen har trolig gitt økonomiske muskler til å utvikle Nordkapp. Men det har også sine minussider. Monopoler antar normalt en bestemt adferd, slik Semmler³⁶ (s. 109) ser det, for eksempel ved å pålegge monopolpriser for å øke profittene. Inngangsbilletten på Nordkapp (275 kroner i 2018, 290 kroner i 2020) er et eksempel på dette. Viktigst er det at monopolet har makt, og at de på utsiden er mer eller mindre avmektige. Monopoltendenser har vært studert under ulike etiketter,³⁷ for eksempel som enklaveturisme.³⁸ Hotell- og turoperatørkjeder har skapt turismeanlegg som gir turister alt de trenger for oppholdet – Club Med er et eksempel, men modellen er også kjent innen skiturisme og i cruiseskipssektoren. Mbaiwa hevder at dette har en tendens til å være en type turisme hvor «[n]aturressurser i en vertsregion utnyttes av noen fra

---

³⁴ Tønnesen, S. *Retten til jorden i Finnmark. Rettsreglene om den såkalte «Statens umatrikulerte grunn» – en undersøkelse med særlig sikte på samenes rettigheter*. Doktoravhandling. Bergen: Universitetet i Bergen, 1972.

³⁵ Ravna, Ø. «Retten til jorden i Finnmark, samenes rettigheter og forslaget til Finnmarkslov.» I *Kritisk Jus*, årg. 31 (2005): 200–211.

³⁶ Semmler, W. «Theories of competition and monopoly.» I *Capital & Class*, årg. 6 (1982): 91–116.

³⁷ Mbaiwa, J.E. «Enclave tourism and its socio-economic impacts in the Okavango Delta, Botswana.» I *Tourism Management*, årg. 26 (2005): 157–172.

³⁸ Britton, S.G. «The political economy of tourism in the third world.» I *Annals of Tourism Research*, årg. 9 (1982): 331–356.

utsiden, mens de fleste i lokalbefolkningen har liten eller ingen fordeler av det.»³⁹ Karakteriseringa passer bra for Nordkapp.

Monopolene har også en tendens til å være «late» og passive, også det en kritikk av Nordkapp. Det er lite nytt å berette om Nordkapp-turismen. Attraksjonen har vært gjenstand for nødvendig vedlikehold, med ikke utvikling, uttrykker en av informantene. Tydeligst er kritikken av panoramabaren, der utsikten er dekket til og erstattet med, etter flere informan- ters mening, et elendig billedshow. Monopolet omfatter også hoteldrift og kommunens turismeutvikling i sin alminnelighet. Lite skjer, sies det. Eier-/driverkonstellasjonen bidrar ikke til en positiv utvikling. Tvert imot, sier flere informanter, bidrar måten de opptrer på, til stagnasjon og kollektiv oppmerksomhetsdreining mot den destruktive «nordkappsaka». En annen monopolkarakteristikk er kontroll av informasjon og manglende transparens. Flere informanter sier at det er vanskelig å få grep om planer, om de finnes. Det er en gjengs oppfatning at Rica/Scandic holder kortene sine tett til brystet. Det er også tilnærmet umulig å finne ut av pengestrømmene – de er stort sett kamuffert i konsernregnskaper. Derfor er superprofitten i dette kapitlet stipulert, ikke lest ut av regnskaper. Rica/ Scandic opptrer altså omtrent som en kan forvente av en monopolist, til vedvarende irritasjon for store deler av lokalsamfunnet. Regimet mangler åpenbart legitimitet.

Reforhandlingene i 2018

Anlegget på Nordkapp-plataet eies av Rica Eiendom og drives av Scandic, som er en hotellkjede med tre hoteller i og rundt Honningsvåg. Plataet var i sin tid statsgrunn og har siden 2006, med opprettelsen av Finnmarkseiendommen (FeFo), vært en del av denne organisasjonens eie, hele tiden håndtert gjennom festekontrakter. Den første ble inngått i 1928. I Finnmark gjelder slike leiekontrakter for grunn som regel for lange perioder – for eksempel 99 år.⁴⁰ Slik har det også vært for Nordkapp-plataet. Festerne skal kunne drive og planlegge på lang sikt. I 2018–2019 var det Finnmarkseiendommen som var bortfestende instans. FeFo gjorde en gjennomgang av sakskomplekset i anledning reforhandlingene. Slik de oppsummerte det, dreide saka seg, for dem,

---

³⁹ Mbaiwa, op.cit., s. 159.

⁴⁰ Johansen, O.M. *Er festeplikten i samsvar med Finnmarksloven? Ønsker finnmarkingene å ha det slik?* Honningsvåg: Radio Nordkapp, 2019.

blant annet om de skulle selge Nordkapp-plataet til kommunen eller føre inn kommunen som festende instans. I tilfelle måtte festeren, Nordkaps Vel / ANS Nordkapp 1990, gå med på en slik overdragelse. Fester har ifølge lova rett til fornyelse av festekontrakt, men dette kan avvikes fra om fester går med på det. Det gjorde ikke festeselskapet. FeFo var heller ikke tilhenger av en slik overdragelse. Selskapet ville miste en årlig inntekt, måtte betale 28 % skatt av overdragelsessummen, og selskapets strategi er å feste bort, ikke selge grunn, sies det i et notat fra FeFo⁴¹ (ved Bente Haug, styreleder). Dessuten betvilte FeFo kommunens finansielle evne til å gjøre en såpass stor investering, anslått til NOK 100 millioner. Det antydes også i saksutredningene at den eksisterende modellen, med FeFo som bortfester, trolig er det Finnmarks befolkning er best tjent med. I det ligger det en betraktning om at Nordkapp ikke først og fremst er en lokal, men en regional ressurs. Flere av mine informanter mener at Nordkapp er en nasjonal naturressurs som ikke burde eies og forvaltes av en regional instans, men av staten. FeFo konkluderte med at selskapet ikke ville endre på festeforholdet, og gikk inn for å forlenge med eksisterende fester, som er Rica Eiendom. FeFo valgte altså den for dem enkleste veien, der hvor jussen var klarest. Men selskapet gikk fort fram. Det hadde vært antydning, slik flere parter oppfatter det, at FeFo hadde lovet å vente til et nylig initiert arealplanarbeid for Nordkapp-området var ferdig, før man ferdigforhandlet og skrev under ny festekontrakt. Men det skjedde ikke, ny avtale ble undertegnet desember 2019. I avtalen forholdt man seg til et regelverk som sier at festeavgift skal være på maksimalt fem prosent av råtomtverdien, som er gjenstand for indeksregulering. Årsavgifta for bortfestet areal på Nordkapp ble satt til NOK 3 488 500 i 2019.

At FeFo gikk så fort fram og ikke ville vente på at området var blitt regulert, omtales både som et overgrep og som et svik av mine informanter. De viser til at Rica/Scandic ved flere anledninger hadde truet med rettssaker, noe som kunne bli dyrt både for kommunen og FeFo. At styreformannen i FeFo inntil nylig hadde vært rådmannen i Nordkapp, førte til habilitetsbeskyldninger og skifte av styreleder (i 2019). Det antydes av informantene at her «var det noen som hadde snakket sammen», og at det var nære forbindelser mellom daværende ordfører, ny styreleder og avgått styreleder. Andre mener at det var et utslag av en «med lua i

---

⁴¹ FeFo. *Orientering om Nordkappsaken* (undertegnet av Bente Haug). Lakselv: FeFo, udatert.

hånda»-mentalitet, at man smigres av «kapitalister og røde løpere», at man holder seg inne med dem som har penger og makt, og ikke går imot deres interesser. Noen viser til at Rica/Scandic er en stor arbeidsgiver som man må tekkes så godt man kan, det tjener kommunen på i det lange løp. Altså, slik saka formidles på Facebook og av informantene, ble kommunens interesser heller ikke ved denne anledninga håndtert til beste for kommunen.

Bortfester kan stille betingelser til festekontrakten. Det forutsettes sjølsagt at fester følger norsk lov. For eksempel gjelder frilufslova for Nordkappfjellet. Dette har lenge vært et stridstema, fordi det setter begrensninger for hvor stor avgift som kan tas for å komme inn i området. Ifølge en nylig avsagt dom gjelder som nevnt frilufslovas § 14, som sier at det er kommunen som har ansvar for tilrettelegging av frilufslivsområder, inklusive parkering. Den viktigste endringa som ble gjort ved reforhandlingene i 2018–2019, var at de bortfestede arealene ble vesentlig redusert. De gjelder i dag bare tomte til hallen og området ned til og rundt Globen (en globus ytterst på kanten) samt et par mindre kiler i tilknytning til et monument (Barn av jorden) og en billettbutikk. Til sammen gjelder den nye festekontrakten 115 dekar, mot tidligere 922 dekar, en reduksjon på 86 %. Betingelsene skal reforhandles hvert 20. år, mot tidligere hvert 30. Hva de frigjorte områdene skal disponeres til, er opp til kommunen å avgjøre gjennom regulering av området. Dette kan åpne for nye aktører på plataet, om det er ønsket.

Finnmarkseiendommen (FeFo) har i spørsmålet om festekontrakten opptrådt slik staten har gjort gjennom hele attraksjonens historie – bistått kapitalinteressene i å sikre seg store private inntekter. FeFo dreier gjennom sine saksframlegg spørsmålet om eierskapet til grunnen i retning av en regional forståelse og underminerer dermed det moralske fundamentet i lokalbefolkningens sinne. Dette er en kjent teknikk.⁴² Rop om rettferdighet besvares med juss. Når moralsk indignasjon møtes med formelle regler, kan man sette spørsmålstegn ved FeFos egen rolleforståelse. Strengt tatt har FeFo opptrådt som en privat aktør som maksimerer sine inntekter innenfor gjeldende lover og regler, ikke som et ansvarlig forvaltningsorgan. Dette er konstatert tidligere: FeFo «agerer ut fra en markedsagenda og er

---

⁴² Simola, S. «Anti-corporate anger as a form of care-based moral agency.» I *Journal of Business Ethics*, 94 (2011): 255–269.

selv blitt en konkurrerende økonomisk aktør», konstaterte Bjørklund⁴³ i en analyse av selskapets håndtering av gruvespørsmål. Han mener også at selskapet forsømmer forpliktelse de har ifølge folkeretten.

Sinnet i Nordkapp

Et inntrykk av sinnet i Nordkapp finner man på en Facebook-side som heter «Nordkapplatået – Vår identitet! Vår eiendom! Vår framtid!». Den har nærmere fire tusen medlemmer og rommer flere tusen ytringer og flere sinner. At det er et sinne, ser man av uttrykkene som har blitt og stadig blir brukt. De forteller om sterke følelser. Dagens Nordkapp-regimes forsvarere blir anklaget for å fare med tøys, usannheter, overtramp, trakassering, hån. Før valget i 2019 ble de som da hadde flertall i kommunestyret, anklaget for å ha holdt tilbake informasjon, for lukkede prosesser og for ikke å anerkjenne lokalsamfunnets interesser i saka. Dette har gjort folk forbanna. Forbannelsen gjelder Rica/Scandic, men også Arbeiderpartiet og Høyre, som har støttet dagens regime. De burde henges ut til spott og spe for hele Norge, proklamerer en informant. Ap og høyresida gjør stadige knefall for kapitalkreftene, sier en annen. Oppfatningen er at kommunen så langt har bidratt til at de allerede svært rike har blitt enda rikere, og ikke lagt til rette for lokal verdiskaping. Man har til og med sett gjennom fingrene med et lovbrudd – profitgenerering gjennom en ulovlig inngangsavgift – hevder noen. Sinnet gjelder også FeFos opptreden. Facebook-gruppa forstår heller ikke at FeFo ikke kunne vente til at man hadde fått på plass en ny reguleringsplan. Før kommunevalget i 2019 og i valgkampen var fløyene steile. I et kommunestyremøte forsommeren 2019 haglet det med beskyldninger begge veier. Opposisjonen omtalte dem som da satt med makta, Arbeiderpartiet og Høyre, på måter som sies å ha skapt ondt blod, og som ga et vanskelig forhandlingsklima når de sjøl hadde vunnet valget. Sinnet ble artikulert i flere kanaler, Finnmarksposten, Radio Nordkapp og Ságat hadde alle en tett oppfølging. Men særlig Facebook må ta sin del av skylda for det dårlige forhandlingsklimaet, mener en informant. Hadde det ikke vært for Facebook, kunne saka vært løst for lenge siden, hevder han. Han

---

⁴³ Bjørklund, I. «Gruvedrift og reindrift – om nordområdesatsingen, folkerett og trojanske hester i Sápmi.» I Jentoft, S., Nergård, J.I. og Rørvik, A. (red.), *Hvor går Nord-Norge. Politiske tidslinjer*, bind 3 (s. 417–427). Stamsund: Orkana Akademisk, 2013.

mener at det å snakke sammen «under fire øyne» gir langt mer fruktbare dialoger enn å «slenge dritt i sosiale medier».

Ved kommunevalget i 2019 fikk Arbeiderpartiet 3 av 19 representanter, en tilbakegang fra 10 ved valget i 2015. Folk ville ha endringer. Kommuneledelsens opptreden i perioden før 2019 hadde ikke alltid vært like smart, sier noen av informantene. Ledelsen hadde ikke vært åpen om forhandlingene med Rica/Scandic og gjorde en stor feil ved ikke å utrede alternative modeller, både privat og offentlig drift av parkeringsplassen på plataet. Ei tid trodde regimemotstanderne at kommunen kunne overta den inntektsbringende billetteringa. Men dette viste seg å være i strid med friluftsløva. Dermed var grunnlaget for kritikken av Rica/Scandic-regimet basert på feilaktige forutsetninger, hevder en av informantene. Dersom kommunen skulle eller skal ta over, vil det ikke bli en stor inntektskilde. Denne erkjennelsen ble gjort relativt seint i prosessen. Likevel er kampen om parkeringsplassen stadig et stridstema. Rica/Scandic gikk i 2020 til sak mot kommunen om parkeringsplassen, som de fortsatt ønsker å disponere. De tapte saka, men valgte å anke avgjørelsen. Rica/Scandic viser ingen forståelse for kommunale interesser, sjøl om de støttes av rettsapparatet, sies det. Og sinnet har fått ny grobunn. I ordførerens uttalelser til en avis, gjengitt på Facebook, heter det:

– Tingrettens dom var jo helt klar, da Scandic tapte på absolutt alle punkter. I kommunen har vi bare fulgt de råd vi har fått fra Sivilombudsmannen, Miljødirektoratet og Statsforvalteren. Disse instansene har vært helt klare i tolkningen av friluftsløven, påpeker ordføreren ... Når Scandic nå anker dommen, er de med og nører oppunder igjen noe som vi hadde håpet skulle være over. Uansett på hvilken side i Nordkapp-saken man har stått, sier han ...

Ordføreren, som altså har vært en av kritikerne av regimet fram til 2019, oppfatter at de har fått en bred anerkjennelse av sitt standpunkt, og håpet dermed på fred. Det var han ikke aleine om, som nevnt gikk mange i tog for fred sommeren 2020. Men Rica/Scandic fortsatte kampen gjennom å anke en dom fra sommeren 2021 som ga kommunen medhold i at parke-

ringa er deres ansvar.⁴⁴ At selskapene først bryter, så bestrider norsk lov og rettspraksis, forundrer flere informanter, mens andre forklarer det enkelt med at det er store penger som står på spill.

Den opprinnelige konflikten har også generert andre sinner. Først og fremst mellom Arbeiderpartiet og Høyre på den ene siden, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet på den andre. I flere saker har man anklaget hverandre for inhabilitet, for konspirasjon, for manglende transparens og uhederlig opptreden. Særlig oppmerksomhet fikk kommunedirektøren i Nordkapp. Han hadde flere roller. I tillegg til å være administrativ leder i kommunen satt han i fylkestinget for Høyre og var styreleder i FeFo. Det sies at han sendte brev til FeFos administrative leder, der han ba om at styret (som han sjøl ledet) ikke solgte Nordkapp-plataet til Nordkapp kommune. Etter valget ble Justisdepartementet kontaktet angående kommunedirektørens habilitet. Departementet svarte at kommunens ansatte ikke kunne delta i behandling av FeFos styrebehandling av saker angående Nordkapp-plataet. Kommunedirektøren gikk av. To andre i kommuneadministrasjonen ble sagt opp. Den ene hadde hatt rolle som saksbehandler i saker knyttet til Nordkapp-plataet og var kjent som en som støttet det eksisterende regimet på plataet. Begrunnelsen for oppsigelsen var at deres arbeidsoppgaver opphørte som følge av iverksetting av en omorganisering initiert i forrige kommunestyreperiode. Flere av mine informanter oppfatter det slik at det nye regimet brukte makta si til å kvitte seg med noen av sine motstandere, og antyder at dette var uklokt. Sjøl opplevde representanter for det nyvalgte regimet at politiske vedtak ikke ble fulgt opp, og at de ble motarbeidet av administrasjonen, mens de anklages av motparten for ikke å behandle saker angående næringsutvikling og for å være næringsfiendtlige. Noen antyder at dagens opposisjon ønsker å skape et slikt bilde for å underminere de nye makthavernes legitimitet. Noen sier at det foregår mobbing. Tønen fra valgkampen er til å kjenne igjen. Her gis det ikke ved dørene, her er det mye ondt blod og liten vilje til å høre på og forstå motparten, sies det. Av aktører på utsida av kommunepolitikken omtales det politiske miljøet som ufyselig. Noen sier at det er en tendens til at folk blir vurdert ut ifra nordkappsaka, for eksempel at

---

⁴⁴ Saka ble anket til lagmannsretten, som avsa dom i september 2022. På Nordkapp kommunes hjemmeside står det: «Dommen bekrefter at Nordkappplataet er utmark, at parkeringsavgifter krever kommunalt løyve etter friluftslovens § 14 og at Nordkapp kommune gjorde et gyldig vedtak 16. desember 2021.» Rica/Scandic har anket dommen til Høyesterett.

de som arbeider i reiselivet, antas å støtte Rica/Scandic. Dette påvirker arbeidsforholdene i næringa, sies det. Et tegn på konfliktens alvor er også at konsulenter fra Kommunesektorens organisasjon (KS) i 2021 ble tilkalt for å bidra til en bedre politisk dialog.⁴⁵ Slikt skjer trolig ikke ofte i det norske kommunevesenet.

Konklusjon

Nordkapp har vært styrt utenfra nesten så lenge det har vært et moderne turistmål. «Oppdagerne» på 1500- og 1600-tallet, de som reiste champagnepaviljongen, og stifterne av Nordkaps Vel, var interessenter utenfra. Og utviklinga etter 1980 har vært drevet fram av nasjonale eller utenlandske selskaper, flyselskapet SAS, hotellkjedene Rica og Scandic, og Rica Eiendom. De eksterne aktørene har vært støttet av Statskog og Finnmarkseiendommen. Nordkappturismen har både et kolonialt og et klassisk imperialistisk preg;⁴⁶ kapitalinteresser i sentrum ekspanderer sine formuer gjennom ekstraktive operasjoner i periferien,⁴⁷ assistert av lokale medløpere som passer på at lokale aktører ikke ødelegger dette spillet. I Nordkapp har dette skapt et sinne som har resultert i en lokalpolitisk stor-konflikt mellom de «sinte» og de som forsvarer systemet. Det som lenge var en folkelig protest, har blitt til en lokalpolitisk verkebyll. Sinnet kan knapt kalles en overgang, snarere en vedvarende tilstand.⁴⁸

Sinnet i Nordkapp er basert på forestillinger om at man lokalt er gjenstand for urettferdighet og noe som mange opplever som umoralsk. Politisk sinne har ofte et slikt utgangspunkt.⁴⁹ I tilfellet Nordkapp har sinnet blitt sterkere og mer nyansert med åra. Sinnet på Nordkapp speiler sinneteorien som ble presentert foran, det er åpenbart sterke emosjoner involvert, det er flere sinner og flere forestillinger om hva som er galt. Sinnet dreier seg, slik det fortoner seg gjennom Facebook og intervjuer, ikke om hevn eller ønske om avstraffelse for lovbrudd, men om å få anerkjennelse for sitt synspunkt,⁵⁰ nemlig at det regimet man har hatt de siste 30 åra, er urettferdig, ulovlig eller til og med representerer

---

⁴⁵ KS Konsulent. *Skisse til prosess – tilbud fra KS-Konsulent, fase 1*. Brev. Bergen: KS-Konsulent, 2020.

⁴⁶ Viken, op.cit.

⁴⁷ Galtung, J. *Structural theory of imperialism*. Paper. Oslo: International Peace Research Institute, 1971.

⁴⁸ Nussbaum, op.cit.

⁴⁹ Verhoeven og Duyvendak, op.cit.; White, op.cit.

⁵⁰ Silva, op.cit.

et svik. Om det er dette som skal fokuseres, eller om man heller bør se på hvordan man kan få til et mer rettferdig regime, er et tema i sinnelitteraturen. Sinnet i Nordkapp har utvilsomt satt fingeren på et ømtålig punkt – om hvem som skal bestemme over tilgangen til et naturområde, til hvilken pris og til inntekt for hvem. At sinnet vedvarer, kan også skyldes at man i våre dager har sosiale medier for kanalisering av sinne. Facebook formidler sinne i tekster som ikke forsvinner, de blir værende og utvides stadig med nye. En informant hevdet at dette fører til ekstra usaklighet og vedvarende konflikter. Slike problemstillinger er i dag gjenstand for forskning, men kunnskapen er noe begrenset. Det er et relativt nytt forskningsfelt (se for eksempel Halpern og Gibbs; Lev-On og Steinfeld).⁵¹ Sosiale medier har utvilsomt endret det politiske terrenget, nye kontaktformer mellom de valgte og velgerne utvikles, og populister og andre og nye kanaler for kommunikasjon og politisk innflytelse har dukket opp.⁵² Flere av dem vi snakket med, understreket at folk er lei, lei saka, lei all ugreie mellom folk som pleide være venner. Sinnet er kanskje i ferd med å gå over i en ny fase – fredsmarsjen sommeren 2020 kan tyde på det. Men det er også tegn på det motsatte. Kilden til sinnet: Rica/Scandic synes ikke å ville gi seg. Dette er i dag et hovedproblem: at driverne på Nordkapp-plataet verken synes å akseptere moralske normer eller norsk rettspraksis. Uansett vil lokalsamfunnet likevel sitte igjen med svarteper; det som har gjort Rica Eiendom velstående, er basert på en ordning kommunen og lokalsamfunnet ikke kan overta. En profitabel billettering for tilgang til Nordkapp-plataet vil også være ulovlig for dem. Likevel, som nær sagt alle informantene ønsket, dreier det seg om å få til en endring mot et mer rettferdig og demokratisk regime, en reform,⁵³ som i langt større grad blir fordelaktig for lokalsamfunnet enn det som har vært. Men når sinnet er rettet mot noe som oppfattes som en statsbeskyttet urettferdighet og en stat som unnviker reformer, utfordres demokratiet og dets moralitet.

---

⁵¹ Halpern, D. og Gibbs, J. «Social media as a catalyst for online deliberation? Exploring the affordances of Facebook and YouTube for political expression.» I *Computers in Human Behavior*, årg. 29 (2013): 1159–1168; Lev-On, A. og Steinfeld, N. «Municipal Campaigns on Facebook: What influences the scope of engagement and does it win votes?» DG.O'21, June 09–11, 2021, Omaha, NE, USA. *The 22nd Annual International Conference on Digital Government Research*. Omaha, USA.

⁵² Jost, P., Maurer, M. og Hassler, J. «Populism fuels love and anger. The impact of message features on users' reactions on Facebook.» I *International Journal of Communication*, årg. 14 (2020): 2081–2102.

⁵³ Macamo, E. «Social criticism and contestation: Reflections on the politics of anger and outrage.» I *Wiener Zeitschrift für Kritische Afrikastudien*, årg. 20 (2011): 45–68.

Nordkappsaka, som er analysert her, er forbundet med støy, sinne og konflikter. Saka bunner i grove trekk i en grådighetskultur, eiere og drivere uten lokal forankring og en tvilsom moral. De synes å være villige til å «ofre» et lokalsamfunn for å sikre egne interesser, men de er også assistert av lokale og regionale hjelpere. De som representerer denne kulturen, har ment at de driver etter lova, mens andre mener at de representerer en moral som mange har problemer med å akseptere. Og, ikke minst, det mangler forståelse av, og lovverk om, grunnrenteuttak.

Referanser

- Allen, D. «Democratic dis-ease: On anger and the troubling nature of punishment.» I Bandes, S. (red.), *The passions of law* (s. 191–224). New York: New York University Press, 1999.
- Bjørklund, I. «Gravedrift og reindrift – om nordområdesatsingen, folkerett og trojanske hester i Sápmi.» I S. Jentoft, J.-I. Nergård og K.A. Rørvik (red.), *Hvor går Nord-Norge. Politiske tidslinjer*. Bind 3 (s. 417–427). Stamsund: Orkana Akademisk, 2013.
- Briggs, J.L. *Never in anger*. London: Harvard University Press, 1979.
- Britton, S.G. «The political economy of tourism in the third world.» I *Annals of Tourism Research*, årg. 9, 1982: 331–356. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(82\)90018-4](https://doi.org/10.1016/0160-7383(82)90018-4)
- Cherry, M. «Political anger.» I *Philosophy Compass*, årg. 17, 2021: 1–11. <https://doi.org/10.1111/phc3.12811>
- Degerman, D. «Anger and forgiveness: Resentment, generosity, and justice.» I *Academia, Contemporary Political Theory*, årg. 17, 2017. <https://doi.org/10.1057/s41296-017-0097-z>
- Dixon, T. «What is the history of anger a history of?» I *Emotions: History, Culture, Society*, årg. 4 (2020): 1–34. <https://doi.org/10.1163/2208522X-02010074>
- FeFo. (udatert). *Orientering om Nordkappsaken* (undertegnet av Bente Haug). Lakselv: FeFo.
- Galtung, J. *A Structural Theory of Imperialism*. Paper. Oslo: International Peace Research Institute, 1971. <https://doi.org/10.1177/002234337100800201>
- Gustavsen, J. «Kampen om Nordkapp. Intervju med tidligere ordfører Odd Holmgren.» I Lindkvist, K.B. (red.), *Årbok for Nordkapp 2016* (s. 82–85). Honningsvåg: Nordkapp historielag og Nordkappmuseet, 2016.
- Halpern, D. og Gibbs, J. «Social media as a catalyst for online deliberation? Exploring the affordances of Facebook and YouTube for political expression.» I *Computers in Human Behavior*, årg. 29, 2013: 1159–1168. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.10.008>
- Holmes, M. «Introduction. The importance of being angry: Anger in political life.» I *European Journal of Social Theory*, årg. 7, 2004: 123–132. <https://doi.org/10.1177/1368431004041747>
- Holmgren, H. og Lindkvist, K.B. «Resource management regimes and innovation in peripheral nature-based tourism: The case of North Cape tourism and seafishing tourism.» I *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography*, årg. 70, nr. 4, 2016: 203–215.

- Holmgren, H. og Richter-Hanssen, E. «Nordkapp og reiselivet.» I Lindkvist, K.B. (red.), *Årbok for Nordkapp 2016* (s. 81). Honningsvåg: Nordkapp historielag og Nordkappmuseet, 2016.
- Holmgren, H. og Richter-Hanssen, E. «Tilskuer og deltager i forvaltningen av Nordkapp.» I Lindkvist, K.B. (red.), *Årbok for Nordkapp 2016* (s. 85–96). Honningsvåg: Nordkapp historielag og Nordkappmuseet, 2016.
- Jacobsen, E.W., Holmen, R.B. og Iversen E.K. *Nordkappplatåets betydning for Nordkapp kommune* (Menon-rapporten). Oslo: Menon Economics, 2017.
- Johansen, O.-M. *Er festeplikten i samsvar med Finnmarksloven? Ønsker finnmarkingene å ha det slik?* Honningsvåg: Radio Nordkapp, 2019.
- Jost, P., Maurer, M. og Hassler, J. «Populism fuels love and anger. The impact of message features on users' reactions on Facebook.» I *International Journal of Communication*, årg. 14, 2020: 2081–2102.
- KS Konsulent. *Skisse til prosess – tilbud fra KS-Konsulent, fase 1*. Brev. Bergen: KS-Konsulent, 2020.
- Lev-On, A. og Steinfeld, N. «Municipal Campaigns on Facebook: What influences the scope of engagement and does it win votes?» DG.O'21: DG.O2021: *The 22nd Annual International Conference on Digital Government Research*. Omaha, USA, juni 2021. <https://doi.org/10.1145/3463677.3463689>
- Macamo, E. «Social criticism and contestation: Reflections on the politics of anger and outrage.» I *Wiener Zeitschrift für Kritische Afrikastudien*, årg. 20 (2011): 45–68.
- Mbaiwa, J.E. «Enclave tourism and its socio-economic impacts in the Okavango Delta, Botswana.» I *Tourism Management*, årg. 26, 2005: 157–172. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.11.005>
- NRK. «Her går folk i fakkeltog fordi de er møkklei krancling og dårlig stemning.»
- Nordkapp-konflikten preger Honningsvåg: – Det er ikke hyggelig å bo her nå – NRK Troms og Finnmark, 2020 (nedlastet 11.01.2021).
- Nussbaum, M.C. «Transitional anger.» I *Journal of the American Philosophical Association*, årg. 1, 2015: 41–56. <https://doi.org/10.1017/apa.2014.19>
- Ravna, Ø. «Retten til jorden i Finnmark, samenes rettigheter og forslaget til Finnmarkslov.» I *Kritisk Juss*, årg. 31, 2005: 200–211. <https://doi.org/10.18261/ISSN2387-4546-2005-02-11>
- Richter-Hanssen, E. *Nordkapp – en fiskerikommune. Fra de eldste tider til i dag*. Honningsvåg: Nordkapp kommune, 1990.

- Semmler, W. «Theories of competition and monopoly.» I *Capital & Class*, årg. 6, 1982: 91–116. <https://doi.org/10.1177/030981688201800106>
- Silva, L. «The Efficacy of Anger: Recognition and Retribution.» I Falcato, A. og Silva, S. (red.), *The Politics of Emotional Shockwaves* (s. 27–55). London: Palgrave MacMillan, 2021. https://doi.org/10.1007/978-3-030-56021-8_2
- Simola, S. «Anti-corporate anger as a form of care-based moral agency.» I *Journal of Business Ethics*, 94 (2011): 255–269. <https://doi.org/10.1007/s10551-011-0755-7>
- Tønnesen, S. *Retten til jorden i Finnmark. Rettsreglene om den såkalte «Statens umatrikulerte grunn» – en undersøkelse med særlig sikte på samenes rettigheter*. Doktoravhandling. Bergen: Universitetet i Bergen, 1972.
- Verhoeven, I. og Duyvendak, J.W. «Enter emotions. Appealing to anxiety and anger in a process of municipal amalgamation.» I *Critical Policy Studies*, årg. 10 (2016): 468–485. <https://doi.org/10.1080/19460171.2015.1032990>
- Viken, A. «Nordkapp – annektert av turismen.» I Viken, A. (red.), *Turismens paradokser. Turisme som utvikling og innvikling* (s. 129–150). Stamsund: Orkana Akademisk, 2020. <https://doi.org/10.33673/OOA20202/6>
- Viken, A. og Aarsaether, N. «Transforming an iconic attraction into a diversified destination: The case of North Cape tourism.» I *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, årg. 13 (2013): 38–54. <https://doi.org/10.1080/15022250.2013.771994>
- Wahl-Jorgensen, K. «Towards a typology of mediated anger: Routine coverage of protest and political emotion.» I *International Journal of Communication*, årg. 12 (2018): 2071–2087.
- White, P. «Making political anger possible: A task for civic education.» I *Journal of Philosophy of Education*, årg. 46 (2012): 1–13. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9752.2012.00837.x>